

Molnár Ambrus

EGY REFORMÁTUS „ÉNEKDIKTÁLÓ” NAGYDOBRONYBAN

Az ungvári járás, de talán az egész Kárpátalja legnagyobb magyar faluja Nagydobrony (ukránul: Velika Dobrony) Egy 1982-ben készült felmérés szerint 1285 házában 5500-an élnek, túlnyomó többségükben magyarok. „Laknak még itt cigányok – 320, oroszok és ukránok – együttvéve 250-en.”¹

Ez az a kárpátaljai község, amelyről az 1970-es években Amerikában (Clevelandi Magyar Újság 1978. évi januári száma) azt híresztelték, hogy Lidice és Oradour sorsára jutott, mert 1946-ban az aratás és cséplés idején a szovjet hatalom 5200 színmagyar lakosát kiirtotta, a falu helyét felszántatta és ma a neve a térképeken nem található.² Mint majd ebből az előadásból is kitéjük, természetesen ez a híresztelés alaptalan volt – bár Nagydobrony lakosságát is megtizedelte a „málenki robot”-ra való elhurcolás, de népe ma is él és még részben őrzi is ősei szép hagyományait. „Nagydobrony most is területünk sajátos arculatú, eredeti vonásokban gazdag, népviseletben, nyelvjárásban népi szokásaiban a környező falvaktól elütő, magyarok lakta községe” – állapította meg egy 1987-ben keletkezett szociológiai felmérés.³

Mivel a kárpátaljai községekről, közöttük Nagydobronyról is, az elmúlt évtizedekben elszigeteltségük miatt – igen kevés ismeretünk van, szükségesnek tartom – különösen egyházi, gyülekezettörténeti múltját felvázolni. Beregszász vidéke *Radán Balázs* mártír református működése nyomán 1548-1552 között ismerte meg a reformáció tanait. 1618-ban virágzó *máter eklésia*, azaz anyaegyházként említik a kanonika vizitációk. A XVIII. században a tiszta református községnek mintegy 1000 lakosa volt. 1834-ben 1559 református magyar lakott itt. 1886-ban: 2045 református, 19 római katolikus, 7 görögkatolikus és 143 Mózes hitű lakója volt. 1900-ban 2452 református, 122 római, 44 görög katolikus 3 ágostai evangélikus és 189 izraelita, 1915-ben, 3033 lakosából 2754, 1941-ben 3978-ból 3535 volt református.⁴ Az 1980-as évek elején készült, becslésen alapuló megállapí-

¹ DUPKA-HORVÁTH-MÓRICZ 1990. 30.

² BALLA 1988. 300.

³ DUPKA-HORVÁTH 1987. 20-27.

⁴ Tiszánineni Református Egyházkerület Levéltára. Ungi, Borsodi, Gömöri Vizitációs Tabbellák. 1802-1834. No. 2., továbbá: Magyarországi Ev. Ref. Egyház Egyetemes Névtára 1886. 208-209., tovább: Magyar Statisztikai Közlemények Budapest, 1900. Népszámlálás 549. végül: A Magyarországi Református Egyház Egyetemes névtára 1913-1915 és 112. és 1941. évi 175.

tás szerint 3000 református egyháztagot tartanak számon. Ha figyelembe vesszük a fentebb említett – 1982-beli 5500-as községi lélekszámot, a 3000-as reformátusság ma már csak alig több mint felét teszi ki az összlakosságnak.

Közigazgatásilag 1941 előtt Bereg megyéhez tartozott. Az anyaország-hoz való visszacsatolás után tették át Ung megyébe. Egyházilag 1920-ig a Tiszáninneri egyházkerület része volt, ma a Kárpátaljai Református Egyház egyik legnagyobb, legnépesebb gyülekezete.

A század eleje óta néprajzosok, szociológusok elég gyakran felkeresték a községet. 1930-ban Balogh Edgár járt erre és főleg a szociológus szemével nézett körül a tájon, de megragadták figyelmét a néprajzi vonatkozások is. „Tíz nap szegényországban c. 1930-ban megjelent leírásában Nagydobronyról a következőket írta: „Nagydobrony színes nagy falu... Tarka népviselet. A faluban díszes ivókürtöt és szaruból faragott sótartót rajzoltunk le... Kora reggel Bertók Jankó a templomba ment Lőrincz Gyuszival. Még a munka megkezdése előtt, kora hajnalban megesküdtött egy fiatal pár, s azt mondták, érdekes látvány lesz: gyönyörű a nagydobronyi lakodalmas népviselet! Vitték is társaim a vázlatfüzetet és a fényképezőgépet...” A néprajzi érdekességek mellett megállapította: „A nagy szegénységben kommunista lett a falu.” Kommunista a bíró, az erdőbíró, a mezei bíró és a főesküdt is – bizonyára egy kis túlzással – Balogh Edgár.⁵ Az ő útján indultak el és jutottak Nagydobronyba ötven évvel később az 1980-as évek elején Dupka György és Horváth Sándor újságírók, hogy tényként állapítsák meg azt az óriási fejlődést és életszínvonal emelkedést, melyre a lehetőséget 1945-ben a szovjet hatalom alapozta meg és amelyről 1930-ban csak a dobronyi kommunisták álmodoztak. Ugyanis a nevezett szociológusok ezt írták 1987-ben megjelent könyvükben: „A közösség sorsának javítása érdekében az aktivisták sztrájkokat, éhségmeneteket szerveznek (bizonyára nem a szovjet hatalom, hanem még a cseh uralom alatt – szerző megjegyzése) a falu megismeri Horthy kakastollasainak szuronyát... 1944. október 26-án a nehéz, lidérces álomból ébresztette fel a falu népét, eljött a szabadság. Nagydobrony 1945 óta többet fejlődött, mint az azt megelőző évszázadokban együttvéve.”⁶ Balogh Edgár mikor értesült arról, hogy újságíró barátai újra végigjárták azokat a falvakat, ahol több mint félévszázaddal ezelőtt ő is járt, lelkesítő levelet intézett hozzájuk, melyben többek között ezeket írta – 1982-ben: „Ez a találkozás az akkori Szegényországgal döntően hatott fejlődésünkre: a falu romantikus barátaiból, a népművészet rajongóiból a népsors megváltoztatásának, a szociális forradalomnak hívei, népünk ügye mellé álló kommunista értelmiségiek” – lettek. „Ahogy Várady – Sternberg ungvári professzor kartársam „Századunk öröksége” c. kötetében olvasom a

---

⁵ DUPKA–HORVÁTH 1987

⁶ DUPKA–HORVÁTH 1987, 310.

mai szembesítés az 1930-ban látottakkal és hallottakkal, egy alapján megváltozott, új világra ébreszt nyomasztó emlékeimből...”⁷

Míg Balogh Edgár – minden kommunista elfogultsága ellenére is – észrevette, hogy Nagydobronyban és környékén református magyarok élnek évszázadok óta és még esetenként rokonszenvesen írt néhány tiszteletesről és munkájukról, addig 1987-ben az ő útján járó újságíró-szociológusok, csak a református templomot látták meg Dobronyban és a szomszédos Barkasszóval kapcsolatban jegyezték meg, hogy „a régi paplak helyén a község legifjabb menedéke cseperedik.”⁸

Bizonyára a kötelező marxista-leninista ideológia kényszerítette a szerzőket – és nem a saját meggyőződésük – hogy ne szóljanak arról a tényről, hogy több mint ezer esztendeje a kereszténység jelentette itt a kultúrát. Több mint 450 esztendeje pedig a református egyház és iskola a művelődés forrása és ápolója, ugyanakkor – a szovjet elnyomás évtizedeiben – az etnikai és vallási identitás őrzője, megmaradásra biztató és bátorító szó.

A nagydobronyi sajtóságos hagyományok korábban is vonzották ide a néprajzosokat, folkloristákat. Gyűjtött itt népdalokat Bartók Béla, de jártak itt nyelvészek és szociográfusok is. A vallási ünnepekhez fűződő népszokások gyűjtését, és egyáltalán a vallásos élettel való foglalkozás szigorúan tiltották a hatóságok. A néhány évvel ezelőtt megindult enyhülési folyamat tette lehetővé az ilyen témákkal való foglalkozást.

1989-ben a Református Teológiai Doktorok Kollégiumának Egyházi Néprajzi Szekciója vállalkozott arra, hogy a határokon túli magyar reformátusság körében, így Kárpátalján is vizsgálja a református magyarok valláshoz, egyházhoz való viszonyát. Azt a köztudott tényet kívánván igazolni, hogy a vallás – meghatározott történelmi szituációban, pl. kisebbségi sorsban – a nemzeti azonosságtudat kifejeződési formája és az anyanyelvi kultúra utolsó, lehetséges terrénuma.

Vizsgálódásaink során ismertük meg a nagydobronyi református gyülekezetben a régi hagyományos éneklési módot és a diktálás után való éneklés szokását. Nagydobronyban ugyanis orgonakiséret nélkül, úgynevezett ki-egyenlített ritmusban, hosszan elnyújtva és az éneksorok végét hanglejtéssel cifrázva énekelnek. Az orgona nélküli éneklésnek egyébként a reformátusoknál nagy hagyománya van. A reformáció kálvini iránya – különösen Bullinger – nemcsak az orgona, de még a gyülekezeti éneklés szükségességét is kétségbe vonta, de a magyar reformátorok az 1567. évi debreceni zsinaton kijelentették: „Az éneklést, mint a tudománynak, buzdításnak és isteni tiszteletnek részét, a Szentírás szerint bévesszük, tanítván és intvén egymást, dicséretekkel lelki énekekkel (Efézus 5, Kolossé: 3.) Az antikrisztus táncoltató miséjéhez

⁷ Balogh Edgár levele in: DUPKA–HORVÁTH 1987, 3.

⁸ DUPKA–HORVÁTH 1987, 15.

alkalmazott hangszereket pedig a képekkel együtt kihányjuk, mivel azoknak semmi hasznuk sincsen az egyházban, sőt jelei és alkalmi a bálványozásnak.” A debreceni hitvallás még külön is felhívja a figyelmet a Dávid zoltáira „melyek ily használatra szerkesztettek.” A XVII. század elején Szenczi Molnár Albert lefordította a genfi zoltárokat. A protestánsok között is – Magyarországon – a reformátusok hivatalos énekkönyvében található meg mind a 150 Dávidnak tulajdonított zoltár énekelhető formában.⁹

A másik sajátossága a nagydobronyaiak éneklésének az, hogy nem az énekeskönyvből, hanem diktálás után énekelnek. Ez a szokás temetések alkalmával még több kárpátaljai, sőt a beregi Tiszaháton az anyaországi gyülekezetben is élő hagyomány. Az *énekdiktáló* soronként bmondja, diktálja a szöveget, majd elkezdi és vezeti az éneklést. Ezért *énekezdőnek*, *énekezőnek* is nevezik. Az énekdiktálás szokásának eredetét kutatva szintén a reformációig nyúló gyökereket találunk. Oka pedig egyszerűen az, hogy nem volt elég énekeskönyv és nagyon kevesen tudtak olvasni. 1562-ben ugyan – éppen Beregszász vidékének egyik reformátora – Szegedi Gergely kiadott egy énekeskönyvet, majd 1569-ben annak „megöregbített” kiadása is megjelent. Ebből azonban nemigen jutott a szegény, falusi gyülekezetnek.¹⁰

A másik tényező, amely kialakította ezt a szokást az írni-olvasni tudás hiánya. A reformáció törekvése ugyan többek között éppen az volt, hogy írni-olvasni megtanítsa a népet, hogy a Bibliát olvasni tudja és énekeljen a gyülekezetekben, de ennek általánossá tétele hosszú időt vett igénybe. Ezért fejlődött ki az a szokás, hogy gyülekezetenként egy-egy olvasni tudó, ugyanakkor jó énekes ember vállalkozott az ének diktálására és az ének kezdésére, vezetésére. Magyarországon az énekdiktálás szokása a múlt század végére – legalábbis templomi istentiszteleteken – szinte teljesen megszűnt. A temetéseken azonban továbbra is fennmaradt. Ma néhány szatmári és beregi gyülekezetben gyakorolják még.

Kárpátalján a szokás fennmaradásának kedvezett az az elszigetelődés, amely a trianoni *békeparancs* következtében állott elő. Előbb Csehszlovákiához, majd a Szovjetunióhoz csatolt kárpátaljai területen mintegy 70-80 ezer református él. Különösen az utóbbi négy évtizedben teljesen lehetetlenné vált az énekeskönyvek utánnnyomása. A régiiek elhasználódtak, elrongyolódtak. Halálos veszedelembe került az, aki Bibliát, vagy énekeskönyvet próbált átcsempészni a határon. A nyomtatott énekeskönyv hiánya arra kényszerítette az ott élőket, hogy a régi énekeket lemásolják. A paraszti írásbeliségnek egy reneszánsza kezdődött el, melynek eredményei az „*énekes irkák, imádságos és ígésfüzetek*” sokasága.

---

⁹ KISS 1981. 153 és 574.

¹⁰ Szegedi Gergely Énekes Könyve 1569-ből Szilády Áron tanulmányával Sz. Gergelyről s énekes könyvéről Budapest, 1893. Függelék II.

A nagydobronyi gyülekezetben jelenleg két *énekkezdő* tevékenykedik. Itt *Szanyi Feri Jánost* mutatom be, aki Nagyberegen 1922-ben született, *templomjáró* presbiter családban. Az éneklés szeretetét nagyapjától vette át. Az 1940-es években került Nagydobronyba és közel 20 esztendeje szolgál a gyülekezetben mint *énekkezdő*. Megbízását nem az egyház hivatalos vezetőitől nyerte, hanem a gyülekezet tagjainak a bizalmából teljesíti szolgálatát. Előbb feleségének rokonsága, később mind többen hívták el a temetésekre, majd az előtte szolgáló énekkezdő előregedése után, a templomi istentiszteleteken is Őt bízták meg a diktálással. Öntudatosan vállalja és végzi funkcióját, melyért a közösség tisztelete és megbecsülése övezi, annál is inkább, mivel azt önzetlenül mindenféle juttatás nélkül végzi. A gyülekezetnek egyik presbitere is.

Mint énekkezdő a kövekező feladatokat végzi: a templomi gyülekezeti istentiszteleteken az énekversek diktálása és az éneklés vezetése. Itt nem az általa gyűjtött és egy füzetbe leírt énekeket, hanem az énekeskönyv – a zsoltár – énekeit diktálja a szolgáló lelkésszel való előzetes egyeztetés alapján. Régebben minden hétköznap reggel a munkába indulás előtt, nyáron 4-5 óra, télen 6-7 óra körül volt istentisztelet. Mostanában csak hetenként kétszer kedden és pénteken tartanak hétköznapi reggeli könyörgéseket, de a résztvevők száma most is eléri sokszor a 200-at.

Minden vasárnap kétszer, délelőtt és délután is tartanak istentiszteletet. Különösen a délelőtti istentisztelet alkalmával tele van a templom, ami 5-600 fős gyülekezetet jelent. A dobronyiak nemcsak külsőleg öltöznek ünnepi ruhába a vasárnapi istentiszteletre, hanem sajátos méltósággal, az ünnepelességet kifejező testtartással lépnek be a templomba. Gönczy Pál az 1940-es évektől volt itt lelképásztor és 1948-ban tárgyalás nélkül elhurcolták, tíz évig volt a szibériai Silinkában fogoly. Egyik hazaküldött levelében így emlékezik meg egy dobronyi vasárnapról:

„...Megkondul a harang, s mint gyors madársereg
Száll szava a légben utcák, házak felett
Tiszta feketében az idősek csendben
Meghatódott arccal, a gyermekek rendben
Friss, kemény léptekkel fiatal legények
Szín pompás ruhában szebbnél szebb leányok
egy-től-egyig mint szép mezei virágok.
A nagytemplom tömve, kitarva szív, lélek
Harangok még szólnak, de már zeng az ének
S a jó hívek szíve megtelik örömmel
Éneklik, Ím bejöttünk örömmel...”¹¹

¹¹ Gönczy Pál nagydobronyi református lelkész levelei Silinkából 1948-1958. Xerox másolatok a szerzőnél.

Temetések alkalmával a gyászoló család a rokonságot és a család barátait, ismerőseit, *hivogató* által hívja meg a virrasztóba és a temetésre. A virrasztás időpontja a temetés előtti éjszaka, este 8 órától éjfélig tart. Itt kettős funkciót lát el az *énekdiktáló*: egyrészt a halott mívoltához illő énekeket választ az *énekes-irkájából* azokat diktálja és kezdi. Általában egy virrasztóban 10-12 éneket szokott diktálni, másrészt a virrasztás végefelé búcsúztatót mond a halott nevében:

„Szomorúan hangzik beszédemnek hangja, mert egy idős, keresztény társunkat kísérjük holnap a sírba. Mára délelőtt, amikor megszólalt templomtornyunk nagy harangja, minden szív megremegett. Vajon ki van ily hirtelenül meghalva? Egy jó édesapát vagy jó édesanyát, vagy egy kedves gyermeket kísérünk sírjába? Kedves barátaim! Mi kik még itt élünk, e földi Porsátorba, hallgassatok most az én szavamra. Feljön a nap, minden reggel a tiszta égboltra, de leszáll-e rajtunk vagy még ma eljön hozzánk a halál angyala? Ember! Készülj, mert most te vagy soron. Hogy eljő az este, lefekszel ágyadba, elalszol nyugodtan az Úr oltalmában. Semmiről sem tudhatsz álmokat látva; jót vagy rosszat.

Ím e drága jó édesapa, ki lelkét átadta az Úr oltalmába, teste kihűl, ajka bezárul, nem mondja már többé, feleségem, gyermekeim, az Isten megáldjon. Azért hát sírjátok, nagyon zokogjatok, mert őtet e földi életbe többé nem látjátok. Föld fedele betakarta, koporsó fedele bezárul, a sír csendes kebele elvált titeket nemsokára egymástul. Kedves feleségem, gyermekeim, unokáim, vejem, menyem és ti mindnyájan, végtiszesség tévő emberek, testét holnap koporsójába kikíséritek oda a temető kertbe, a sírnak szélére, letevétek testét az anyaföld mélyére. Megköszönöm szíves fáradozástok, a jó Isten áldását kérem, amíg éltek, rátok.”¹²

Másnap, a temetés idején, az énekdiktáló a lelkéssel és a *jelentővel*, vagy *halottas emberrel* együtt érkezik a halottas házhoz, ahol a szolgálattevők számára elkészített „sátor”-ban a lelkész mellett foglal helyet. Innen diktálja azokat az előre kiválasztott énekeket, melyek a koporsó lezárása, a temetési beszéd előtti és utáni alkalmakra valók. A temetési szertartás után az utcán a lelkéssel és a jelentővel együtt a kapuval szemben állanak fel és amikor az udvarról kiindulnak a koporsóvivők, akkor diktálja az idevágó éneket: „Vegyük hát e koporsót fel...”, majd a temetési menet élén haladva az úton végig az úgynevezett kikísérő énekeket diktálja és kezdi. A temetőben a sírnál újra énekel a gyászoló gyülekezet, mégpedig a halott *‘mívoltjához’* illő éneket. A temetésen a diktáló ember funkciója azzal ér véget, hogy elmondja a végső búcsúszavakat. Ezek rendszerint ritmikus prózában írt szövegek, melyek a *Virrasztóba és temetőbe mondandó versek* c. füzetben találhatóak.¹³ Az egyik így

---

¹² Szanyi F. János: Virrasztóba és temetőbe mondandó versek (kéziratot füzet a szerzőnél).

¹³ Szanyi F. János: 1-2-3. számú Énekes Irkája. Xerox másolat a szerzőnél.

hangzik: „Elnémultak a harangok, a gyász hangok. Te jó édesapa, melyek téged ide kísértek. Hogy a megfáradott tested megpihenjen, lenn a sötét sírba itt. Amíg éltél az idődet, jó munkával töltötted. A rád bízott talentumot buzgón gyümölcsöztetted. Gyűjtsd össze hát kévéidet, mint életedben arattál. Hű munkádért a béredet megtalálod Jézusnál. Ne félj tehát oda menni, óh te jámbor arató. Tárt karokkal vár reád a mennyben a Megváltó. Temetőkert, csendes, halottaknak hazája, hadd pihenjen hús kebleden kit most helyeztünk sírjába. Hadd nyugodjon benne teste, honnan létét vette. Lelke pedig fent az égbe, éljen örök dicsőségbe. Isten nyugtassa békében.” Ezzel a temetésen véget is ér az énekkezdő szolgálata. Odaáll a sírásók, sírbehúzóok közé, akikkel együtt elfogadja a gyászoló család megbízottja által kínált kenyeret és pálinkát, mellyel a közreműködőknek megköszönik a fáradságukat.

A nagydobronyi temetési szokás sajátossága, hogy a diktálóembert meghívják ugyan a torra, amely itt közvetlenül a temetés után van a halottas háznál, de a torban már nem ő, hanem a mindenkori harangozó diktálja az idevaló énekeket: „Visszatérünk e gyászházhoz, melyben gyász és bánat honol...”

Szanyi F. Jánosnak három „Énekes-irkában” összesen 137 különböző alkalmakra való éneket tartalmazó énekgyűjteménye van. A 4. füzetben a virrasztóban és a temetőben mondandó versek vannak beírva.

A nagydobronyi lelkipásztor – tehát a hivatalos egyház képviselője – egyáltalán nem lelkesedik az énekkezdő közreműködéséért: „Sajnos itt a faluban ezt szokták meg. Régen ezeket a búcsúztató énekeket maguk az énekkezdők írták és bizony sokszor elbúcsúztatják a kutyájától macskájától is a halottakat. Már több környező gyülekezetben evangéliumi énekeket énekelnek az új énekeskönyvből, és azok szebbek is meg közelebb is állnak a mi hitünkhöz, de itt nagyon erős a ragaszkodás a régi hagyományokhoz...” – állapítja meg a lelkipásztor.

Szanyi F. János közlése szerint gyűjteményének énekeit részben még az iskolában tanulta Dóka Károly kántortanítótól Nagyberegben, és felnőtt korában írta le. Emlékszik arra is, hogy a régi öreg énekdiktálók egy bizonyos Ráti Sándor nevű idős baptista ember énekei közül is sokat átvettek és átírtak. Ő a gyűjteményének törzsanyagát Bara Sándor énekkezdő-presbitertől kapta.

E rövid előadás keretében nincs lehetőség arra, hogy Szanyi F. János repertoárját elemezzem, csupán annyit szeretnék megjegyezni, hogy egyetlen olyan temetési éneket találtam benne némi szövegváltoztatással, mely az első 1698-ban Debrecenben kiadott halottas énekek között is szerepel. A gyűjteményben 3-4 olyan ének található még amely a hivatalos énekeskönyvekben is benne van. Az énekeket általában a zsoltárok dallamára énekelték.

IRODALOM

BALLA Gyula

1988 Nagydobrony – egy falu, amely a térképen is megtalálható. In: Magyarorsággutatás: A Magyarorsággutató évkönyve, Budapest

DUPKA György-HORVÁTH Sándor

1987 Múltunk s jelenünk. Balogh Edgár nyomában. Kárpátia Kiadó, Uzshorod

DUPKA György-HORVÁTH Sándor-MÓRICZ Kálmán

1990 Sorsközösség: Kárpátaljai magyarok a 80-as évek végén. Ungvár

KISS Áron

1981 A XVI. században tartott Magyar Református Zsinatok végzései. Budapest

Magyarországi Ev. Református Egyház Egyetemes Névtára 1886

Magyarországi Református Egyház Egyetemes Névtára 1913-1915; 1941

Magyar Statisztikai Közlemények, Budapest, 1900.

Szegedi Gergely Énekes Könyve 1569-ből Szilády Áron tanulmányával Szegedi Gergelyről s énekes könyvéről. Budapest, 1893.

CALVINIST PRECENTOR IN NAGYDOBRONY (SUB-CARPATHIA,
THE DISTRICT OF UNGVÁR)

AMBRUS MOLNÁR

This study is dealing with the custom of *prechanting* which is still practised in the Calvinist congregation of the Hungarian-populated Sub-Carpathian Nagydobrony, with one of the *precentors*, János Szanyi F. and the *role* he played in the life of the *congregation*.

The custom of prechanting in Calvinist congregations goes back to the century of Reformation. At that time there were not enough religious songbooks available, and also only a few people could read. The course of the church and funeral public singings was the following: a man with a fine voice – or rarely a woman – prechanted, dictated the words of the songs line by line. In each congregation there were one or more men who felt fit for the role of the precentor. This person collected the words of the songs used at different congregational events and copied them from the former precentor into handwritten books. Today János Szanyi F. is one of these precentors at Nagydobrony who collected the words of the songs sung at services and funerals into three notebooks. The congregation surrounds the precentor with love and respect. He is usually invited to the wakes, funerals and even to the repasts that take place after the funerals. He considers these invitations an honour, and he fulfils the duty he got with his function and which was assigned to him by the community without any remuneration or compensation.